

Neuropatia obwodowa po leczeniu nowotworu

Co to jest neuropatia obwodowa?

Neuropatia obwodowa lub uszkodzenie nerwów obwodowych (nerwów znajdujących się poza mózgiem i rdzeniem kręgowym) jest możliwym skutkiem ubocznym działania leków stosowanych w chemioterapii i może powodować ból, mrowienie, drętwienie oraz osłabienie dłoni lub stóp. Mimo że dyskomfort odczuwany jest w mięśniach i stawach, w rzeczywistości uszkodzeniu ulegają nerwy kontrolujące pracę tych mięśni. Nerwy zbudowane są ze specjalnych komórek, które przekazują informacje do i z mózgu oraz rdzenia kręgowego. Uszkodzenie nerwu jest często spowodowane rozpadem osłonki mielinowej, okrywającej włókno nerwowe i pełniącej rolę izolatora. Wskutek ucisku lub urazu (np. guza lub zabiegu chirurgicznego) może także dojść do uszkodzenia samego włókna nerwowego. Objawy pojawiają się zwykle w trakcie leczenia, po czym utrzymują się, a dzieje się to stosunkowo krótko po rozpoczęciu terapii. Objawy często zmniejszają swoje nasilenie po zakończeniu leczenia, ale u niektórych osób utrzymują się przez kilka miesięcy lub lat.

Objawy

- Pieczenie, mrowienie lub kłucie najczęściej w dłoniach lub stopach
- Drętwienie lub wrażliwość na ból lub temperaturę
- Nadwrażliwość na dotyk
- Ostry przeszywający ból
- Problemy z koordynacją lub z utrzymaniem równowagi
- Utrata odruchów
- Osłabienie siły mięśni
- Zauważalne zmiany w sposobie chodzenia

Osłabienie siły mięśni dotyczy zwykle łuku stopy lub wewnętrznej części dłoni. Dochodzi do trudności w chwytaniu rzeczy lub wykonywaniu niektórych czynności, takich jak pisanie, zapinanie guzików lub wiązanie butów. Mięśnie odpowiedzialne za unoszenie stopy ku górze mogą ulec osłabieniu oraz może dojść do utraty odruchów, co powoduje, że przednia część stopy opada płasko na podłoże. Skutkiem tego jest problem z koordynacją lub z utrzymaniem równowagi, szczególnie w momencie zmęczenia. Może pojawić się tendencja do powłóczenia stopami lub unoszenia stóp nienaturalnie wysoko, by uniknąć powłóczenia.

Kto jest się w grupie ryzyka?

W grupie ryzyka znajdują się osoby, u których w leczeniu nowotworów zastosowano:

- Winkrystynę

- Winblastynę
- Cisplatynę
- Karboplatynę

W grupie największego ryzyka są osoby, które w przeszłości leczone były wysokimi dawkami tych leków lub otrzymywały te leki w połączeniu. Inne czynniki ryzyka to zabiegi operacyjne, znaczna utrata masy ciała, cukrzyca lub choroba nerwów istniejąca wcześniej. Uszkodzenie nerwów może być również związane z przewlekłym uciskiem wywieranym przez protezy kończyn, wózki inwalidzkie lub kule ortopedyczne.

Leczenie

Rehabilitacja

Z uwagi na to, że nie jest znana terapia, która mogłaby wyleczyć lub cofnąć uszkodzenie nerwów, działania ukierunkowane są na opanowanie objawów. Bardzo pomocna jest często fizjoterapia, w ramach której wykonywane są ćwiczenia poprawiające siłę, równowagę i koordynację. Terapia zajęciowa poprawia koordynację oko/ręka oraz sprawność wykonywania innych czynności przydatnych w życiu codziennym.

Urządzenia ortotyczne

Urządzenia ortotyczne mogą zapewnić wsparcie dla stóp i kostek. Wkładki ortopedyczne lub szyny zapobiegają spłaszczeniu stopy i poprawiają jakość chodzenia. Orteza na staw skokowy (ang. ankle-foot-orthesis; AFO) może zostać zalecona w celu zapobiegania poruszaniu się kostki na boki oraz wzmocnienia stopy w trakcie chodzenia.

Radzenie sobie z bólem

Lekarz prowadzący może przepisać leki łagodzące ból, mrowienie lub uczucie gorąca. Lek dobierany jest w zależności od częstości i dotkliwości doznawanego bólu. Należy pamiętać, że niektóre leki mają swoje działania uboczne. Rajstopy kompresyjne, ciepłe okłady lub ćwiczenia mogą również pomóc w zmniejszeniu dyskomfortu. Środki te nie wyeliminują konieczności zażywania leków, ale mogą wpłynąć na zmniejszenie dawki lub częstości ich przyjmowania. Mogą także pomóc w utrzymaniu mobilności i niezależności.

Dodatkowe zalecenia

- **Unikaj noszenia zbyt ciasnego lub zbyt luźnego obuwia** – Zbyt ciasne obuwie może powodować pulsujący ból, otarcia i skurcze, a zbyt luźne może spowodować zaostrenie doznań bólowych i pozbawić oparcia i tak już chwiejne stopy. Dobrze dobrane tenisówki lub buty zapewniające usztywnienie, jednak wciąż elastyczne, są najlepszym rozwiązaniem.
- **Zwracaj uwagę na zmiany temperatury** – Wiele osób przyznaje, że znacznie bardziej odczuwają neuropatię w czasie ciepłych dni lub kiedy ich stopy są szczelnie osłonięte, co może odcinać dopływ powietrza.
- **Zostaw odkryte stopy podczas snu** – Okrycie stóp kołdrą lub prześcieradłem może powodować dyskomfort wynikający z tarcia.

Zdrowe życie po leczeniu nowotworu w dzieciństwie, wieku nastoletnim i wczesnej młodości

- **Masaż** – Masowanie dłoni lub stóp, samodzielne lub przez drugą osobę, może działać wyjątkowo kojąco i relaksująco, a także poprawić krążenie i pobudzać wydzielanie endorfin (substancji chemicznych wytwarzanych przez organizm, które pomagają łagodzić ból).
- **Moczenie w chłodnej wodzie** – Zanurzenie bolących dłoni lub stóp w chłodnej wodzie pomaga czasami uśmierzyć ból na tyle, że umożliwia to zaśnięcie lub daje czas, by lek przeciwbólowy zaczął działać.

W celu uzyskania dodatkowych informacji można zwrócić się do:

Fundacja Neuropatii Obwodowej (The Foundation for Peripheral Neuropathy)

485 Half Day Road, Suite 350, Buffalo Grove, IL 60089

tel.: 877-883-9942

strona www: www.foundationforpn.org

W Polsce pacjenci z neuropatią leczeni są w poradniach leczenia bólu (przyp. tłum. i red.)

Autor: Susan V. Shannon, RN, MSN, CPNP, CPON® , Miller Children's and Women's Hospital Long Beach, Long Beach, CA.

Weryfikacja treści merytorycznej: Thanh Le, MD; Joetta Deswarte-Wallace, RN, MSN; Neyssa Marina, MD; Debra Friedman, MD; and Josée Pacifico, RN, BSc N .

Tłumaczenie: Ewa Matyasik (parent of a child with neoplastic disease), "KOLIBER" Charity Association, Krakow, Poland; Danuta Gilarska (parent of a child with neoplastic disease), "KOLIBER " Charity Association, Krakow, Poland.

Weryfikacja tłumaczenia: Angelina Moryl-Bujakowska M.D., Ph.D., Department of Oncology and Hematology, University Children's Hospital, Krakow, Poland; Szymon Skoczeń M.D., Ph.D., Department of Oncology and Hematology, University Children's Hospital, Krakow, Poland.

Polish translation is provided by the Department of Pediatric Oncology and Hematology, Jagiellonian University Medical College, Krakow, Poland.

Tłumaczenie na język polski zostało wykonane przez Klinikę Onkologii i Hematologii Dziecięcej, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków, Polska.

Dodatkowe informacje na temat zdrowia dla osób, które zostały wyleczone z nowotworu wieku dziecięcego są dostępne pod adresem www.survivorshipguidelines.org

Uwaga: W odniesieniu do całej serii materiałów *Health Links*, pojęcie „nowotwór dziecięcy/wieku dziecięcego” jest używane do określenia nowotworów, które mogą wystąpić w dzieciństwie, w wieku nastoletnim lub we wczesnej młodości. Materiały *Health Links* mają na celu dostarczenie informacji na temat zdrowia osobom, które zostały wyleczone z nowotworu wieku dziecięcego, niezależnie od tego, czy nowotwór wystąpił w dzieciństwie, w wieku dojrzewania lub we wczesnej młodości.

Zdrowe życie po leczeniu nowotworu w dzieciństwie, wieku nastoletnim i wczesnej młodości

Oświadczenie i zawiadomienie o prawach własności

Wprowadzenie do Late Effects Guidelines i Health Links: *Wytyczne dotyczące długoterminowych obserwacji osób, które zostały wyleczone z nowotworu w dzieciństwie, okresie nastoletnim i we wczesnej młodości wraz z Health Links zostały opracowane przez Children's Oncology Group w ramach wspólnych starań komitetu „The Late Effects Committee” i „Nursing Discipline” oraz są utrzymywane i aktualizowane przez komitet „Long-Term Follow-Up Guidelines Core Committee” w ramach Children's Oncology Group i powiązanych grup zadaniowych.*

Do pacjentów chorych na nowotwór (w przypadku dzieci, do ich rodziców lub opiekunów prawnych): W razie jakichkolwiek pytań dotyczących stanu zdrowia należy zasięgnąć porady lekarza lub innego wykwalifikowanego pracownika ochrony zdrowia i nie polegać na treści informacji. Children's Oncology Group jest organizacją badawczą i nie zapewnia zindywidualizowanej opieki medycznej ani leczenia.

Do lekarzy i innych podmiotów świadczących opiekę zdrowotną: Treść informacji nie ma na celu zastąpienia niezależnego osądu klinicznego, porady medycznej ani wykluczenia innych uzasadnionych kryteriów badań przesiewowych, porad zdrowotnych lub interwencji w przypadku określonych powikłań leczenia nowotworów wieku dziecięcego. Treść informacji nie ma również na celu wykluczenia innych uzasadnionych alternatywnych procedur kontrolnych. Treść informacji jest udostępniana na zasadzie uprzejmości, ale nie powinna być traktowana jako jedyne źródło wskazówek w ocenie stanu zdrowia osób wyleczonych z nowotworu wieku dziecięcego. Children's Oncology Group uznaje, że decyzje dotyczące opieki nad konkretnym pacjentem należą do uprawnień pacjenta, rodziny i świadczeniodawcy.

Żadna aprobata jakichkolwiek konkretnych testów, produktów lub procedur nie jest udzielana poprzez treść informacji, jak również przez Children's Oncology Group, podmiot stowarzyszony lub członka Children's Oncology Group.

Brak roszczeń w zakresie dokładności lub kompletności: Chociaż Children's Oncology Group dokłada wszelkich starań, aby treść informacji była dokładna i kompletna w dniu publikacji, nie udziela się żadnych gwarancji ani oświadczeń, wyraźnych ani dorozumianych, co do dokładności, niezawodności, kompletności, przydatności lub aktualności takich treści informacyjnych.

Brak ponoszenia odpowiedzialności ze strony The Children's Oncology Group i powiązanych stron/Umowa o zabezpieczenie i zwolnienie z odpowiedzialności the Children's Oncology Group i powiązanych stron : Children's Oncology Group ani żadna strona stowarzyszona, ani ich członek nie ponoszą odpowiedzialności za szkody wynikające z użycia, przeglądu lub dostępu do treści informacji. Zgadza się Pan/Pani na następujące warunki zabezpieczenia: (i) „Strony zabezpieczone” obejmują autorów i współpracowników zajmujących się treścią informacji, wszystkich członków kierownictwa, dyrektorów, przedstawicieli, pracowników, agentów oraz członków Children's Oncology Group i organizacji stowarzyszonych; (ii) korzystając, przeglądając lub uzyskując dostęp do treści informacji, użytkownik zgadza się na własny koszt zabezpieczyć, bronić i zwolnić z odpowiedzialności strony zabezpieczone przed wszelkimi stratami, zobowiązaniami lub szkodami (w tym opłatami i kosztami obsługi prawnej) wynikającymi z jakichkolwiek i wszelkich roszczeń, stanowiących podstawę powództwa, pozwów, postępowań lub żądań związanych z lub wynikających z użytkowania, przeglądania lub dostępu do treści informacji.

Prawa własności: Treść informacji podlega ochronie na mocy prawa autorskiego i innych przepisów dotyczących własności intelektualnej w Stanach Zjednoczonych i na całym świecie. Children's Oncology Group zachowuje wyłączne prawa autorskie i inne prawa, tytuły i udziały w odniesieniu do treści informacji oraz dochodzi wszelkich praw własności intelektualnej dostępnych na mocy prawa. Niniejszym zgadza się Pan/Pani pomóc Children's Oncology Group zabezpieczyć wszelkie prawa autorskie i prawa własności intelektualnej na rzecz Children's Oncology Group, podejmując dodatkowe działania w późniejszym terminie, które mogą obejmować podpisanie zgody i dokumentów prawnych oraz ograniczenie rozpowszechniania lub reprodukcji treści informacji.

This text was translated into Polish from the original (American) English language version of this *Health Link* that accompanies the *Children's Oncology Group (COG) Long-Term Follow-Up Guidelines for Survivors of Childhood, Adolescent, and Young Adult Cancers*, Version 5.0, with permission from the COG. Neither COG, nor its affiliated organizations, researchers, or other persons are responsible for translation errors or misinterpretations contained in any translated versions. Please note that any disclaimer contained in the original version is incorporated by reference into the translated versions referenced above. The original (American English) version of the *COG Long-Term Follow-Up Guidelines for Survivors of Childhood, Adolescent, and Young Adult Cancers*, and related *Health Links* can be downloaded at www.survivorshipguidelines.org.

Tekst ten został przetłumaczony na język polski z oryginalnej wersji w języku (amerykańskim) angielskim tego *Health Link*, który jest częścią *Wytycznych Pediatrycznej Grupy Onkologicznej (Children's Oncology Group - COG) dotyczących długoterminowej obserwacji osób wyleczonych z nowotworu wieku dziecięcego, wieku nastoletniego i wczesnej młodości*, Wersja 5.0, za przyzwoleniem COG. Zarówno COG, jak i jej stowarzyszone organizacje, badacze oraz inne osoby, nie są odpowiedzialne za błędy lub mylne interpretacje w którejkolwiek wersji tłumaczenia. Należy pamiętać, że wszelkie zastrzeżenia zawarte w oryginalnej wersji, są włączone przez odniesienie do wersji przetłumaczonych, o których mowa powyżej. Oryginalna wersja (w języku amerykańskim angielskim) *Wytycznych COG dotyczących długoterminowej obserwacji osób wyleczonych z nowotworu wieku dziecięcego, wieku nastoletniego i wczesnej młodości* i zawartych w niej *Health Links* może być umieszczona na stronie www.survivorshipguidelines.org.